

Топузов Олег Михайлович –

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, віце-президент Національної академії педагогічних наук України, директор Інституту педагогіки НАПН України.

Коло наукових інтересів: організація науково-дослідної діяльності, підручникотворення, методика навчання географії України, інноватика в освіті. Заслужений діяч науки і техніки, автор понад 250 наукових публікацій (у тому числі в співавторстві). Член спеціалізованих вчених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій. Входить до складу редколегії кількох фахових видань.

e-mail: proftop@ukr.net.

DOI 10.32405/2411-1317-2018-3-47-59

УДК 351.851:37.014

СОЦІАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто складну й актуальну проблему соціального співробітництва у вітчизняній системі загальної середньої освіти, вирішення якої сприятиме розвитку освіти в Україні. Автор зосереджує увагу на теоретико-методичних засадах соціального співробітництва між основними учасниками та зацікавленими сторонами щодо успішної реалізації освітнього процесу в українській школі: вчителями (педагогічними працівниками), учнями та їхніми сім'ями, представниками громади, роботодавцями, органами державної влади та місцевого самоврядування. Наведено визначення поняття «соціальне співробітництво в системі загальної середньої освіти», уведено автором у науковий обіг. Окреслено й обгрунтовано рівні й організаційні форми соціального співробітництва в системі загальної середньої освіти. Виділено й охарактеризовано суб'єктів, розглянуто компонентний склад зазначеної діяльності. Визначено та обгрунтовано функціональне призначення, сукупність зовнішніх проявів соціального співробітництва в системі загальної середньої освіти, що впливатимуть на її розвиток.

Ключові слова: система загальної середньої освіти; розвиток; соціальне співробітництво; педагогіка соціального співробітництва; компонентний склад і функції соціального співробітництва в системі загальної середньої освіти.

Постановка проблеми. Одним із найгостріших і найболочіших звинувачень у бік вітчизняних закладів загальної середньої освіти є твердження про те, що українська школа відгороджується від соціальних проблем українського суспільства, прагне жити «власним життям». Таке твердження несправедливе, адже переважна більшість вітчизняних закладів загальної середньої освіти зберігає чутливість до потреб і проблем української держави, суспільства, територіальної громади. На користь цього свідчить діяльність мережі громадсько активних шкіл, проблематика й результати виховної й соціально-педагогічної роботи, тематика соціальних проєктів, що здійснюється в багатьох закладах загальної середньої освіти, їхня активність у запровадженні інклюзивної освіти тощо. Однак, на жаль, існують і протилежні тенденції, які змушують нас активізувати теоретичні пошуки й актуалізують практичну роботу суб'єктів освітньої діяльності щодо забезпечення соціального співробітництва в закладах системи загальної середньої освіти.

Такі прагнення й пошуки знайшли своє відображення в правових документах. Одним із пріоритетних напрямів реформування вітчизняної загальної середньої освіти, розвитку українських шкіл,

10. Шевченко Н. В. Соціальне партнерство в освіті: конфліктний підхід як методологічна орієнтація / Н. В. Шевченко // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 3. – С. 160–168.

References

1. Encyklopedija osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy, gholovnyj red. V.Gh. Kremenj. – K. : Jurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
2. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” vid 05.09.2017 № 2145-VIII // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. – 2017. – № 38–39. – S. 380.
3. Organizacija ta rozbudova gromads’ko akty`vnoyi shkoly` yak oseredku rozvy`tku gromady` : navch.-metod. posibny`k / [G. Yel`ny`kova, L. Dany`lenko, N. Klokar, T. Sorochan, N. Sofij ta in.] / Za zag. red. G. Yel`ny`kovoyi; Vseukrayins`ky`j fond “Krok za krokom”. – K. : SPD-FO Parashy`n K.S., 2007. – 172 s.
4. Petrenko I. V. Psy`xologichni mexanizmy` rozgortannya social`nogo dialogu v osvitr`omu prostori / I. V. Petrenko // Aktual`ni problemy` psy`xologiyi. – 2014. – T. 5, Vy`p. 14. – S. 170–176.
5. Pro skhvalennja Konceptiji realizaciji derzhavnoji polityky u sferi reformuvannja zaghaljnoji serednjoji osvity “Nova ukrajinsjka shkola” na period do 2029 roku. Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy № 988-r vid 14 ghrudnja 2016 r.; Konceptija // Oficijnyj visnyk Ukrainy. – 2017 r. – № 1. – S. 84 / Oficijnyj sajt Verkhovnoji Rady Ukrainy. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.
6. Tixonova N. G. Stanovlennja ta rozvy`tok vzajemovz`yazku shkoly`, sim`yi i gromads`kosti u vy`xovanni uchniv / N. G. Tixonova // Narodna osvita. – 2016. – Vy`p. 2. – S. 66–72.
7. Tokareva N. M. Psy`xologichni vy`miry` dialogizaciji suchasnogo osvitr`ogo prostoru / N. M. Tokareva // Problemy` suchasnoyi psy`xologiyi. – 2018. – Vy`p. 40. – S. 373–384.
8. Filipchuk G. Osvitnij aspekt derzhavno-gromadyans`kogo dialogu / G. Filipchuk // Ukrayinoznavstvo. – 2013. – № 1. – S. 170–174.
9. Cy`na A. Social`ne partnerstvo yak pry`ncy`p zakonodavchogo ta normaty`vno-pravovogo zabezpechennja oxorony` pracj v galuzi osvity` / A. Cy`na // Vy`toky` pedagogichnoyi majsternosti. Seriya : Pedagogichni nauky`. – 2012. – Vy`p. 9. – S. 310–315.
10. Shevchenko N.V. Social`ne partnerstvo v osviti: konfliktny`j pidxid yak metodologichna oriyentacija / N.V. Shevchenko // Visny`k Nacional`noyi yury`dy`chnoyi akademiyi Ukrainy` imeni Yaroslava Mudrogo. Ser. : Filosofiya, filosofiya prava, politologiya, sociologiya. – 2013. – № 3. – S. 160–168.

Топузов О. М., член-корреспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, Заслуженный деятель науки и техники Украины, вице-президент НАПН Украины, директор Института педагогики НАПН Украины

СОЦИАЛЬНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В СИСТЕМЕ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматривается актуальная проблема социального сотрудничества в системе общего среднего образования, решение которой будет способствовать развитию образования в Украине. Автор концентрирует внимание на теоретико-методических основах социального сотрудничества между основными участниками и заинтересованными сторонами образовательного процесса в украинской школе: учителями (педагогическими работниками), учениками и их семьями, представителями общины, работодателями, органами государственной власти и местного самоуправления. Дано определение понятия «социальное сотрудничество в системе общего среднего образования», введенное автором в научное обращение. Очерчены и обоснованы уровни и организационные формы социального сотрудничества в системе общего среднего образования. Выделены и охарактеризованы субъекты, рассмотрен компонентный состав названной выше деятельности. Определено и обосновано функциональное назначение, совокупность внешних проявлений социального сотрудничества в системе общего среднего образования, влияющих на ее развитие.

Ключевые слова: система общего среднего образования; развитие; социальное сотрудничество; педагогика социального сотрудничества; компонентный состав и функции социального сотрудничества в системе общего среднего образования.

Торупов О., Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, director of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine

SOCIAL COOPERATION IN THE SYSTEM OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

The article deals with the complex and actual problem of social cooperation in the national system of general secondary education, the solution of which will contribute to the development of education in Ukraine. The author focuses on the theoretical and methodological principles of social cooperation between the main participants and interested parties on the successful implementation of the educational process in the Ukrainian school: teachers (pedagogues), students and their families, community representatives, employers, state authorities and local self-government. The author introduces for scientific use the definition of the concept of “social cooperation in the system of general secondary education”, which is interpreted as a system of specific social relations, which is voluntarily and purposefully established between participants in the educational process in institutions of general secondary education, other interested physical and legal persons, on purpose of joint definition, discussion, coordination of their educational needs and interests, implementation of them in joint activities (provided by the parties’ agreements, plans, programs, projects etc.). Levels (state, regional, community, institution, teacher) and organizational forms (event, program of events, project, public organization) of social cooperation in the system of general secondary education are outlined and substantiated. The subjects are selected and characterized, the component composition of the indicated activity (its goals, content, stages, means, results) is considered. The functional purpose, set of external manifestations of social cooperation in the system of general secondary education, which will influence its development (motivational, informational and educational, social-legal (protective), intermediary, communicative, diagnostic, designing, preventive, educational-transformative, educational, developmental, control and other functions of the mentioned cooperation).

Prospects for further research on this problem are related to the development of tools and determining the state of social cooperation in the system of general secondary education, as well as the creation, experimental testing and implementation of the methodology of training the subjects of educational activities for the implementation of this cooperation.

Key words: general secondary education system; development; social cooperation; pedagogy of social cooperation; component composition and functions of social cooperation in the system of general secondary education.

